

Middeleeuwse bijenlegenden

Thomas van Cantimpré (1201-1270)

Thomas van Cantimpré werd geboren te Bellingen bij Brussel. Zijn geboortedag en sterfdag zijn maar bij benadering bekend. Hij was zoals de meeste middeleeuwse geleerden een priester en kloosterling. Veel in het Latijn geschreven boeken staan op zijn naam. Interessant is zijn 'Opus universale de apibus' (Universeel werk over bijen). Dit is geen boek over de teelt en het leven van de bijen, maar een moralistische verhandeling over wereldlijke en geestelijke gezagsdragers en hun onderdanen, die met bijen worden vergeleken. Er zijn van dit werk veel Middelnederlandse vertalingen verschenen die het 'Bienboeck' worden genoemd. Het bevat wonderlijke verhalen ofwel vrome legenden. Hier volgt, vertaald en bewerkt, zo'n legende, waarvan veel varianten bestaan.

kapelletje, een wonderlijk bouwsel, voor hun liefste gast. In dat kapelletje vervaardigden ze van dezelfde materie een altaar, waarop ze het heilig lichaam van Christus legden. En de Heer zegende het werk van de bijen. Toen die vrouw na enige tijd de bijenkorf omkeerde en het genoemde kapelletje zag, geraakte ze hevig ontsteld. Ze liep naar de priester en bekende wat ze gedaan en gezien had. De priester kwam samen met zijn parochianen naar de korf. De bijen die daaromheen vlogen, verkondigden zoemend de lof van hun Schepper. Verwonderd zagen ze de muren, de deur, de vensters, het dak, de klokken en het altaar van het kapelletje. Toen brachten ze het lichaam van onze Heer met lof en eer naar de kerk. God is wonderlijk in zijn heiligen, maar nog veel wonderlijker in de minsten van zijn schepselen. (Bienboeck, II, 39)

De titelpagina, slecht met de hand ingekleurd, van de uitgave van het *Bienboeck* (1488) door Peter van Os te Zwolle

Een vrouw had veel bijen (een wyf hadde vele ymme) die het niet goed maakten, zodat er veel stierven. Toen ze overal raad vroeg, werd er gezegd dat ze het lichaam van Christus moest nemen om het onder de bijen te leggen. Dan zou de ziekte ophouden. Ze ging naar de kerk om het heilig sacrament te ontvangen. Toen ze het lichaam van de Heer uit de hand van de priester in haar mond had genomen, nam ze het eruit en legde het onder een korf met bijen. Daar toonde God zijn wonderlijke macht. De bijen erkenden hun Schepper en maakten van hun beste was een

Bijen naar Ierland

St. Modomnoc was in de 6e eeuw monnik en priester in een abdij te Wales, maar hij was afkomstig uit Ierland. Hij was een ijverig imker die veel van zijn bijen hield. Toen hij naar zijn geboorteland wilde terugkeren om daar een nieuw klooster te stichten, volgden hem zijn bijen. Zo zou hij daar de bijenteelt hebben geïmporteerd. Hierover schreef een zekere bisschop Ricemarchus pas op het einde van de 11e eeuw een wonderlijk verhaal. Dit is de reden geweest, waarom veel Ierse imkersverenigingen St. Modomnoc tot hun patroon hebben gekozen. Op de plaats waar hij een klooster stichtte en bijen hield, namelijk Bremore bij Dublin, staat nog steeds een kerk die de imkerskerk wordt genoemd.

Tacuinum sanitatis (Handboek voor de gezondheid), 14e eeuw, Biblioteca Casanetense

Nadat Modomnoc zich jarenlang had toegelegd op gehoorzaamheid en nederigheid, zodat zijn deugden toenamen, besloot hij naar Ierland te vertrekken. Toen hij zich inscheepte, volgde hem een grote zwerm bijen die aan de boeg van het schip hing. Het waren dezelfde bijen die hem dienstbaar waren geweest in zijn kloostergemeenschap, want ze zorgden voor goede honing. Omdat hun gezelschap hem niet gelegen kwam, keerde hij naar zijn vader abt David terug. Zijn bijen volgden hem en vlogen weer naar hun gewone plaats. Enige tijd later nam hij weer afscheid van zijn abt en medebroeders, maar de bijen gingen opnieuw met hem mee. Hij keerde weer terug en ze omringden hem zelfs, waar hij ook ging. Toen Modomnoc een derde poging ondernam, werd hij samen met zijn bijen uitgezonden. Abt David zegende hem en zei: 'Ginds zal geen gebrek, maar een overvloed aan bloemen zijn. Onze stad zal je missen. Het heeft tot nu toe lang geduurd, voordat Ierland waar geen bijen zijn, verrijkt zal worden met een overdaad aan honing.' Zo zijn de bijen door Modomnoc en de zegen van de heilige abt David naar het eiland Ierland gekomen, waar ze zich hebben uitgebreid.

(W.J. Rees, Lives of the Cambro British Saints, Vita sancti David, Londen 1853, p. 134)

Kloosterstichting Mariënwater

Dionysius Mutsaerts, geboren te Tilburg in 1578 en gestorven te Breda in 1635, behoorde tot de orde van de Norbertijnen in de abdij van Tongerlo. Hij schreef een kerkgeschiedenis, waarin hij een oude legende vertelt over het ontstaan van de abdij Mariënwater te Koudewater bij Rosmalen. Het was een abdij van de Brigittinessen en een zogenaamd dubbelklooster, dat dus niet alleen een afdeling voor vrouwen maar ook een voor mannen had.

In 1434 woonde te Couwater onder Rosmalen een grondbezitter, Peter de Gorter, die tevens imker was. Hij was zeer zorgzaam en liefdevol voor zijn bijen. Soms stond hij te middernacht op om naar zijn bijenkorven te gaan. Meestal hoorde hij het vertrouwde

Virgilius, *Georgica*. Een 'leerdicht' over landbouw, veeteelt en bijenteelt van ± 30 jaar v. Chr. met afwisselend praktische tips en lyrische beschrijvingen. Uitgave ca. 1450-1475. Den Haag, Koninklijke Bibliotheek 76 E 21 II, f. 42.

gonzen, maar op zekere nacht hoorde hij in een van zijn korven welluidende muziek alsof die uit een kerk kwam. Nieuwsgierig als hij was, keerde hij de korf om. Vol verwondering zag hij daarin twee kloosters met een kerkje, door de bijen van was gemaakt. Zodra de morgen was aangebroken, ging hij naar de pastoor om te vertellen wat hij had gezien. Deze ging samen met enkele parochianen naar de korf en vonden precies wat Peter had verteld. Het gerucht van dit wonder verspreidde zich heinde en ver en kwam een rijke dame ter ore, Milla van Kampen, die al enige tijd van plan was een klooster te stichten. Ook zij kwam naar het bouwwerk van de bijen kijken en begreep dat dit de plaats was, waar zij volgens een teken van God een dubbelklooster moest bouwen. Zij kocht het land van Peter de Gorter en liet er een vrouwen- en mannenklooster bouwen van de orde van de heilige Brigitta. Het hoofdaltaar van de kapel werd gezet op de plaats, waar de bijenkorf had gestaan. Milla van Kampen, die weduwe was, werd de eerste abdis van dit klooster.

(F.D. Mudzaert, De kerckelycke historie van de gheboorte onses Heeren Iesu Christi tot het tegenwoordich iaer MDCXXII, Hieronymus Verdussen, Antwerpen 1623, p. 188).

Koninginnenteeltdag 31 januari 2009

Op 31 januari 2009 is er weer een koninginnenteeltdag. Deze dag vindt plaats in het Wentgebouw ('de ponskaart') van de Rijksuniversiteit Utrecht, op de Uithof, Sorbonnelaan 16. Het programma begint om 10.00 uur. De sluiting is om ca. 15.00 uur.

Onderwerpen

- Selectie van varroatolerante bijen. In Duitsland is de Arbeitsgemeinschaft 'Toleranzucht' gesticht met de bedoeling om gezamenlijk tot een bij te komen die tolerant is tegen ziekten en daarnaast productief. Deze Arbeitsgemeinschaft is onderverdeeld in regio's. Dr. Christoph Otten van het instituut in Mayen is coördinator van de regio Rhein/Saar/ Luxemburg. Zijn lezing gaat over doelstelling en uitvoering van dit project.

- Jan Enne Dees houdt een voordracht over 'Vleugelmetingen, en wat je er zoal mee kunt'. De resultaten van metingen aan de bijen op Texel dienen als voorbeeld.
- Marie José Duchateau spreekt over 'De invloed van het aantal paringen op de kwaliteit van koninginnen'.
- Dr. Octaaf Van Laere van het Vlaams Vulgarisatiecentrum voor Bijenteelt spreekt over 'Prestatietest en teeltwaardebepaling voor koninginnen van het carnica ras'.

De kosten voor deze dag bedragen € 10,- inclusief lunch.

Aanmelding vóór 27 januari (i.v.m. het bestellen van het lunchpakket) bij Jan Dommerholt, t 0573-28 16 50, e dommerholt@planet.nl of bij de redactie, Marga Canters, t 0317- 422 422, e redactie@bijenhouders.nl.